

REFET

Fatma Aliye

Öykü Refet, Anadolu'nun bir vilayetinde çiftçilikle uğraşan Hayati Efendi ve Binnaz'ın kızıdır. Babası Hayati Efendi İstanbul'a yaptığı seyahatlerin birinde Binnaz'ı görür ve cariye olarak yanında götürür. Hayati Efendi'nin taşradaki eşleri ve çocukları ne Binnaz'ı ne de Refet'i hiç kabullenemezler. Evlendikten yedi sekiz sene sonra kocasını kaybeden Binnaz'a Hayati Efendi'nin diğer eşleri ve çocukları eziyet etmeye başlarlar. Kendisine yapılan zulümlere katlanan Binnaz, kızı Refet'e yapılan eziyetlere tahammül edemez. Hayati Efendi'nin mirasından da pay alamayan Binnaz, kızı Refet'i kocasının İstanbul'daki akrabalarına götürür. Fakat kocası hayattayken gördüğü iyi muameleyi tekrar bulamaz. Refet iyice zayıflar ve hastalanır. Misafir olarak kaldıkları daireye sürekli gelip giden Mürüvvet Hanım Refet'in haline acır ve onlara evinin kapılarını açar. Refet'i muayene ettirir ve bakımını üstlenir. Mürüvvet Hanım Binnaz'a evin çeşitli hizmetlerini yaptığı taktirde boğaz tokluğuna evinde kalabileceklerini söyler. Binnaz bu teklifi çok sevinerek kabul eder, haftada bir gün de çamaşır yıkamaya zengin evlere gitmeye başlar. Sıhhati yerine gelen Refet okula başlar. Gururlu ve çalışkan bir kız olan Refet, yoksulluklarına rağmen mahalle mektebini başarıyla bitirir, Rüştiye'ye kaydolur. Annesi Refet'i okutmak için çamaşıra gitmeye, dikiş dikmeye devam eder. Refet hem annesini hem de kendisini sefaletten kurtarmak için Dârülmuallimât'a devam ederek öğretmen olmaya karar verir. Mürüvvet Hanım'ın eşinin tayini çıkınca Refet ve annesi başka bir haneye kiracı olarak taşınırlar. Binnaz'ın kazandığı para ne kiraya ne de Refet'in masraflarına yeter. Bu kez de Mürüvvet Hanım'ın komşusu Nezaket Hanım, Refet ve annesine evinin kapılarını açar. Refet Dârülmuallimât'taki zengin arkadaşlarının dikiş ve nakış işlerini yaparak kendi masraflarını karşılamaya çalışır. Annesinin vefatıyla yapayalnız kalan sınıf arkadaşı Şule'yi kendileriyle yaşamaya ikna eder. Dayısının ianesiyle geçinen Şule hane masraflarına ortak olur. Bu sırada Binnaz çamaşırlarını yıkamaya gittiği bir evde üşüterek hasta olur. Refet'in Dârülmuallimât'tan arkadaşı Şahap'ın ablası Cazibe Hanım, Binnaz'a doktor gönderir, onun masraflarını karşılar. Binnaz iyileşir fakat evlere temizliğe gitmeye gücü yetmez, aşçılık yapmaya başlar. Kısa bir süre sonra tekrar hastalanır. Evin masraflarını karşılamak için Refet çocuklara ders vermeye başlar. Dârülmuallimât'taki sınavlarını başarıyla geçen Refet birinci, Şule ise ikinci olarak mezun olur. Kızının diplomasını aldığı gören Binnaz çok mutlu olur fakat iki gün sonra vefat eder. Kısa bir süre sonra amcazadesi Mucip Bey Refet'e evlenme teklif eder. Zamanında kendisini hor gören bu adamı Refet reddeder. Kendi istikbalini temin etmekte kararlı olan Refet'in hayali gerçek olur; Anadolu'nun bir vilayetine yüksek maaşla birinci kademe muallimliğe atanır.

Temalar

Kadınların eğitimi ve çalışması Romanda kadınların babaları veya kocaları olmadan çalışarak hayatlarını idame ettirebilmeleri fikri üzerinde durulmuştur. Romanda Binnaz ve Refet mücadeleci, çalışkan ve kendi ayakları üzerinde durabilen kadınlardır. Binnaz eğitimsiz bir kadın olarak temizliğe giderek, dikiş dikerek hayatını güç bela kazanır. Dolayısıyla Refet öğretmen olarak, toplumda daha iyi bir yere gelerek kendi hayatını kazanmak ister.

Karakterler

Refet Hayati Efendi ve Binnaz'ın kızıdır. Babasının vefatından sonra annesiyle beraber İstanbul'a gelmişlerdir. Refet yaşadıkları tüm olumsuzluklara, çektikleri sefaletle rağmen eğitimine devam eder. Çalışkan, zeki ve onurlu bir kızıdır. Tek arzusu Dârülmuallimât'ı bitirerek öğretmen olmak ve evin geçimini üstlenmektir.

Binnaz Refet'in annesidir. Refet'in babası Hayati Efendi İstanbul'a yaptığı seyahatlerin birinde Binnaz'ı görüp beğenmiş, cariyesi olmak üzere yanında götürmüştür. Kızı Refet'ten başka kimsesi yoktur. Binnaz'ın hayattaki tek arzusu biricik kızı Refet'in okuyup öğretmen olmasıdır.

Şule Refet'in Dârülmuallimât'tan sınıf arkadaşıdır. Annesinin vefatından sonra Refet ve Binnaz'ın yanına taşınır. Dayısının yardımlarıyla geçimini sağlar. Çalışkan ve zeki bir kızıdır.

Refet (Mantıklı)

Karakter Hayati Efendi ve Binnaz'ın kızıdır. Babasının vefatından sonra annesiyle beraber İstanbul'a gelmişlerdir. Refet yaşadıkları tüm olumsuzluklara, çektikleri sefaletle rağmen eğitime devam eder. Çalışkan, zeki ve onurlu bir kızıdır. Tek arzusu Dârümuallimât'ı bitirerek öğretmen olmak ve evin geçimini üstlenmektir.

Aktiviteler Refet gündüzleri okula gider. Geceleri ise derslerine çalışır, kitap okur. Zengin arkadaşlarının dikiş ve nakış işlerini yaparak okul masraflarını karşılar. Ev işlerinde annesine yardımcı olur.

Paraleller Refet, Fatma Aliye'nin bir diğer eseri *Udi'*nin baş karakteri Bedia ile benzer özellikler taşımaktadır. Her ikisi de onurlu, kendi ayakları üzerinde durmayı başarabilen güçlü kadınlardır. Aynı şekilde iki karakterin de geçim kaynağı öğretmenliktir.

ÖRNEK ANILAR

İdealist Refet hayatını eğitime ve ilme adamıştır. Öğretmenliğin kutsiyetine inanır. Hayattaki en büyük arzusu öğretmen olup devlete hizmet etmek, vatanına ve milletine hayırlı nesiller yetiştirmektir. Bu düşüncelerini imtihan için kaleme aldığı kitabette açıkça dile getirir:

“Burada [Dârümuallimât] kardeşliği öğrenmeli ki ileride birçok evlad-ı vatana validelik ve mürebbiyelik demek olan muallimeliği tanıyabilmeli! (...) Muallimelik vazifesi mühim bir meseledir.”

Yardımsaver Refet oldukça yoksul olmasına rağmen cömert bir kızıdır, paylaşmayı sever. Bir kandil günü yaptığı dikişlerin parasını almış eve dönmekte iken bir şekerçi dükkânının önünden geçer. Ev sahibelerinin yetim çocukları aklına gelir, kendi ihtiyaçlarını göz ardı eder:

“Yeldirme ile namaz bezine para yetişmeyecekmiş! Ne olursa olsun! Dişimi sıkır biraz ziyadece dikiş dikerim. Şimdi o çocuğun babası hayatta olsaydı ona şeker götürecekti. Hayatta iken öbür kandilde elbet götürmüştür. Bu defa mahzun olacak. (...) O çocuğu sevindirmek, mahzun olan zavallı dulcağızın gönlünü hoş etmek değil midir?”

Annesinin vefat etmesiyle yapayalnız kalan okul arkadaşı Şule'ye de yardım eder. Tek başına nerede barınacağını bilemeyen Şule'yi evine davet eder:

“İki kişinin barındığı odaya üç kişi de sığar Şule! Eğer kudretimiz olsa yiyeceğini giyeceğini de düşünme derdim. Fakat elimden gelen sana bir mekân ikram edebilmektir.”

Gururlu Refet ihtiyacı olmasına rağmen kimseye minnet etmeyen, onurlu bir kızıdır. Okuldaki diğer fakir kızlar gibi zengin arkadaşlarından yardım istemez, kimseye dalkavukluk etmez. Refet'in sınıf birincisi olması için dikiş ve nakış derslerini de başarıyla geçmesi gerekmektedir. Binnaz bu masrafları karşılamakta zorlanır, komşularından yardım istemeyi teklif edince Refet buna karşı çıkar:

“Binnaz komşulardan bir iane isteyerek bunu tedarik eylemek belki mümkün olabileceğini söyledi. İane mi? Vay Refet'teki ağılamalar! Kendi numara kazanacak diye âlemin taciz edildiği istemezmiş. Refet evvelki gibi pek küçük değildi. Kendisiyle beraber inadı ve gururu da büyüyordu.”

KAYNAKÇA

Fatma Aliye. *Refet*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2012.